

Έναρξη των εργασιών της Συνάξεως των Προκαθημένων των Ορθοδόξων Εκκλησιών στην Κωνσταντινούπολη

Στις 6 Μαρτίου 2014 ολοκληρώθηκε η πρώτη ημέρα εργασιών της Συνάξεως των Προκαθημένων και αντιπροσώπων των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών, γενομένων στον Πάνσεπτο Ιερό Πατριαρχικό Ναό Αγίου Γεωργίου στο Φανάρι.

Ο Παναγιώτατος Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος, αφού τέλεσε τη δοξολογία επί τη ενάρξει των εργασιών, παρουσίασε εισηγητική ομιλία, όπου αναφέρθηκε σε βασικά θέματα της συζητήσεως, οι οποίες είναι: οι διώξεις των χριστιανών σε διάφορες περιοχές της υφηλίου και ιδιαίτερα στη Μέση Ανατολή, η περιθωριοποίηση της Εκκλησίας στις άλλοτε χριστιανικές χώρες, οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποιήσεως και τεχνολογικής προόδου, η οικονομική κρίση, η εδραίωση της ενότητας της Ορθοδοξίας καθώς και η προπαρασκευή και η σύγκληση της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου.

Ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος χαρακτήρισε ως «ξένας προς τήν Ὁρθόδοξον ἐκκλησιολογίαν ἀντιλήψεις περί ἀσκήσεως παγκοσμίου ἐξουσίας ὑφ' οἰασδήτινος κατά τόπον Ἐκκλησίας ἢ Προκαθημένου αὐτῆς». Επίσης υπογράμμισε ὅτι ὅλοι οἱ Προκαθημένοι ἐπωμίζονται «ὑπό τῆς χάριτος καί τοῦ ἐλέους τοῦ Κυρίου τήν εὐθύνην τῆς ἡγεσίας τῶν κατά τόπους αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν».

Ακολούθησαν οἱ ομιλίες τῶν Προκαθημένων τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν, οἱ ὁποῖες προκάλεσαν ζωνηρή συζήτηση.

Ο Ἀγιώτατος Πατριάρχης Μόσχας καί Πασῶν τῶν Ρωσσιῶν Κύριλλος στήν ομιλία του εἰδικότερα παρουσίασε στούς παρόντες τήν θέση τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἐπί του θέματος τῆς προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καί Μεγάλῆς Συνόδου, ὅπως διατύπωσε αὐτή ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας το Φεβρουάριο 2013 στή Μόσχα. Ἡ κοινή πεποίθηση τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὅτι ὅλες οἱ ἀποφάσεις στήν Πανορθόδοξη Σύνοδο θα λαμβάνονται «δι' ὁμοφώνου γνώμης πασῶν τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν καί ὄχι διά πλειοψηφίας», ὅτι «ὁ Κανονισμός καί ἡ Ἡμερήσια Διάταξις τῆς Πανορθόδοξου Συνόδου, οἱ ἀρχές τῆς συνθέσεώς της, ἡ τάξις τῶν θείων ἀκολουθιῶν καί συνεδριάσεων, τὰ προσχέδια τῶν κυριωτέρων συνοδικῶν κειμένων πρέπει να προσυμφωνηθοῦν ὑπό πασῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν». «Ἱεράρχες τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας θεωροῦν ὅτι ἡ προπαρασκευή τῆς Πανορθόδοξου Συνόδου πρέπει να προβλέπει τήν εὐρεία συζήτησιν τῶν ὑπό προετοιμασία ἀποφάσεων καί να διακρίνεται διά τήν ἰδιαιτέρα φροντίδα τῆς διαφυλάξεως τῆς καθαρότητος τῆς Ὁρθοδόξου διδασκαλίας. Τα μέλη τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας κρίνουν ἀπαραίτητον το Προεδρεῖο τῆς Πανορθόδοξου Συνόδου να ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν Προκαθημένων πασῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί ἡ Ἱεραρχία τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν να ἐκπροσωπεῖται κατά το δυνατόν πληρέστερα», ἀναφέρουν συγκεκριμένα οἱ ἀποφάσεις τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας.

Διευκρινίζοντας τήν οὐσία τῆς θέσεως ὁ Ἀγιώτατος Πατριάρχης Κύριλλος υπενθύμισε ὅτι «ὁ δι' ὁμοφωνίας τρόπος λήψεως ἀποφάσεων ἕως προσφάτως ἐφαρμόζετο ἐπιτυχῶς εἰς τήν πορείαν προπαρασκευῆς τῆς Συνόδου, ἀρξαμένη ὑπό τῆς ἐν Ρόδῳ Διασκέψεως τοῦ ἔτους 1961, ὅτε τῇ πρωτοβουλία τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ὡς βάση διά τήν λήψιν ἀποφάσεων ἐτέθη ἡ ἐν λόγῳ ἀρχή». Ἐπί τῆς ἰδίας βάσεως συμφωνήθηκαν «ὁ κατάλογος τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας δατάξεως τῆς Πανορθόδοξου Συνόδου, ὁ Κανονισμός λειτουργίας τῶν Πανορθοδόξων Προσυνοδικῶν Δισκέψεων καί τὰ σχέδια τῶν ἀποφάσεων ἐπί ὅκτῳ ἀπό συνολικά δέκα θεμάτων τῆς Συνόδου. Ἡ ἀρχή τῆς ὁμοφωνίας ἐδικαιώθη ἀπολύτως καί θα ἦτο ἀντιπαραγωγική καί ἄκρως ἐπικίνδυνη ἡ ἄρσις τῆς κατά τήν προπαρασκευή τῆς Συνόδου», πιστεύει ὁ Προκαθημένος τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας. Ἀφού τόνισε ὅτι ἡ ἀρχή τῆς ὁμοφωνίας ἐτέθη ἐπίσης καί σε βάση τῆς λειτουργίας τῶν ἐν Διασπορᾷ Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων, ὁ Ἀγιώτατος κ. Κύριλλος ἀνέφερε: «Αὕτη εἶναι ἡ ἀρχή διά τῆς ὁποίας, ὑπό τῶν σημερινῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν, διαφυλάσσεται ἡ ἐνότης τῆς

Ἐκκλησίας».

«Ἡ συζήτησις εἰς το πλάσιον τῆς Συνόδου μη πεσυμφωνημένων θεμάτων, σημαίνει να μεταβάλωμεν τὴν Σύνοδο εἰς τόπον διαιρέσεων, να θέσωμεν εἰς κίνδυνον τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐνότητα, να δυσχεραίνομεν τὴν ἀποδοχὴ τῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων ὑπὸ τῶν κατὰ τῶν Ἐκκλησιῶν μας. Ἡ δε ἀποστολὴ μας εἶναι να διατρανώσωμεν τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν θεμάτων ἀπασχολούντων τὸν Ὁρθόδοξον κόσμον. Πρέπει να ἀκουσθῇ ἡ φωνὴ τῆς ἐκάστης Ἐκκλησίας ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πιστῶν καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἰδρύσεώς της. Ἡ Πανορθόδοξος Σύνοδος πρέπει να γίνῃ τόπος, ὅπου τὸ Ἅγιον Πνεῦμα θα ἔχει τὴν παρουσίαν τοῦ ἐν ὁμοφροσύνῃ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὅπου θα ἀποκλείεται ἡ τυραννικὴ ὑποταγὴ τῆς μειοψηφίας εἰς τὴν βούλησιν τῆς πλειοψηφίας», – συνέχισε ὁ Ἁγιώτατος Πατριάρχης Μόσχας καὶ Πασῶν τῶν Ρωσσιῶν Κύριλλος.

Ὁ Ἁγιώτατος Πατριάρχης Κύριλλος δὲν ἀποδέχεται τὴ γνώμη ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ὁμοφωνίας δῆθεν ἐπιβραδύνῃ τὴν λήψιν ἀποφάσεων καὶ τὴν προπαρασκευὴ τῆς Συνόδου: «Κατ' ἐμὲ ἀλλοῦ ὀφείλεται ἡ ἐπιβράδυνσις. Δυστυχῶς δὲν διαθέτομεν ἕναν ἀποτελεσματικὸν μηχανισμόν προπαρασκευῆς. Δὲν λειτουργεῖ καθὼς πρέπει ἡ προ πολλῶν ἐτῶν συγκροτηθεῖσα Γραμματεία ἐπὶ τῆς προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπροβλέπετο ἡ συμμετοχὴ ἐκπροσώπων τῶν κατὰ τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν. Δὲν ἀντιμετωπίσθη καταλλήλως καὶ ἡ κατ' ἐπανάληψιν γενομένη πρότασις τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας να μετᾶσχει εἰς τὴν Γραμματεῖαν ἐκπρόσωπός της».

Ἡ Σύνοδος θέλει μια ἐνεργὸν προετοιμασίαν, ἡ ὁποία εἶναι ἀδύνατη χωρὶς να προσελκύσωμεν δημιουργικὰς δυνάμεις, πιστεύει ὁ κ. Κύριλλος. Ἐπίσης κάλεσε να συγκροτηθεῖ ἕνα ἀποτελεσματικὸν ὄργανο ἐκ τῶν ἐκπροσώπων τῶν κατὰ τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸ ὁποῖο θα μπορούσε να συνέρχεται τακτικὰ, να ἀνταλλάσσει ἀπόψεις καὶ υλικό, ἀκόμα καὶ διαμέσου τῶν σύγχρονων μέσων ἐπικοινωνίας, τα ὁποία διευκολύνουν τα παραπάνω.

«Ἐάν πράγματι θέλομεν να συγκαλέσωμεν τὴν Πανορθόδοξον Σύνοδον, πρέπει να μάθωμεν να ἐργασθῶμεν οὕτως», τόνισε ὁ Προκαθήμενος τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας καὶ υπενθύμισε ὅτι πρόκειται ἀκόμα γιὰ πολλὴ δουλειὰ ὡς πρὸς τὴν θεματολογία τῆς Συνόδου καὶ τὸν Κανονισμό. Ἄλλωστε ὅπως ἀνέφερε στὴν εἰσήγησή του ὁ Παναγιώτατος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος καὶ αὐτὰ τα οὐκ ἔχοντα θέματα, τα ὁποία ἔχουν ἤδη ἐπεξεργασθῆ καὶ πεσυμφωνηθεῖ, θέλουν ὀρισμένη ἐπεξεργασία λαμβάνοντας ὑπόψη τις ἀλλαγὰς τῶν τελευταίων δεκαετιῶν.

«Ὅλα τα θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως πρέπει να τύχουν καλῆς προετοιμασίας ἀπὸ κοινοῦ καὶ να ἀναζητηθεῖ ἐπ' αὐτῶν ἡ ὁμοφωνία. Ἐάν δὲν πρόκειται να συμφωνήσωμεν ἐπὶ τινῶν ζητημάτων ἀμέσως, να μὴ φοβώμεθα καὶ να τα παραπέμψωμεν εἰς τις μέλλουσες να συνέλθουν Σύνοδους. Ἐάν καταφέρωμεν ἐπαξίως να προετοιμάσωμεν τὴν Σύνοδο αὐτὴν, πιστεύω δὲν θα εἶναι ἡ τελευταία»,

είπε ο Αγιώτατος Πατριάρχης Μόσχας και Πασών των Ρωσσιών Κύριλλος.

Ακόμα ο Προκαθήμενος της Ρωσικής Εκκλησίας επικεντρώθηκε στις προκλήσεις της σύγχρονης εποχής, τις οποίες δεν μπορεί να παρακάμψει η Σύνοδος: «Είναι η μαζική έκδίωξις τῶν χριστιανῶν ἀπό τις περιοχές τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, ἡ ὁποία ἡ έκδίωξις ἀπειλεῖ με ἐξαφάνισι τῆς χριστιανικῆς παρουσίας εἰς τον ἀνέκαθεν χῶρον τῆς ἀρχικῆς ἐξαπλώσεως τοῦ χριστιανισμοῦ. Εἶναι καὶ ἡ ἀπὸ πνευματικῆς ἀπόψεως ὀλέθρια λατρεία τοῦ καταναλωτισμοῦ, ἀποτελοῦσα τὴν βάση τῆς οικονομικῆς κρίσεως, ἡ ὁποία ἐπληξε πολλές χῶρες τοῦ ἄλλοτε χριστιανικοῦ, τώρα δυστυχῶς τοῦ ψευδοχριστιανικοῦ πλέον κόσμου. Εἶναι καὶ οἱ προσπάθειες καλλιέργειας τῆς καταλυτικῆς διὰ τις ἠθικῆς καὶ οἰκογενειακῆς ἀρχῆς οὕτως λεγομένης φιλοσοφίας τοῦ φύλου, οἱ ὁποῖες οἱ προσπάθειες ἔθιξαν τις δυτικῆς χῶρες καὶ τώρα ἔρχονται εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολήν. Εἶναι καὶ τα προβλήματα τῆς βιοηθικῆς ὅπως ἡ κλωνοποίησης, ἡ παρένθετη μητρότης καὶ ὅλα ὅσα διεκδικοῦν τὴν ἐπέμβασιν εἰς τὴν ἴδιαν τὴν θεόπλαστην ἀνθρώπινη φύση».

Ο Αγιώτατος κ. Κύριλλος εἶναι βέβαιος ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Εκκλησία πρέπει να δώσει μα σαφὴ καὶ πεσυμφωνημένη ἀπάντησι σε ὅλα αὐτὰ τα καίρια ζητήματα, μια ἀπάντησι θεμελιωμένη στην Παράδοσή της. «Καὶ μάλιστα ἡ ἀπάντησις πρέπει να δοθεῖ ὄχι μόνον θεολογική, ἀλλὰ καὶ ποιμαντική, συνέχισε ὁ Προκαθήμενος τῆς Ὁρθοδόξου Εκκλησίας τῆς Ρωσσίας καὶ πρόσθεσε: ἡ Ἐκκλησία μας σήμερον ἔρχεται ἀντιμέτωπη μετὰ τῶν αιτημάτων βαπτισμοῦ παιδιῶν γεγεννημένων ἐκ τῶν παρένθετων μητέρων. Δεν ἦταν δυνατόν να περιμένωμεν μια ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου πανορθόδοξη ἀπόφασιν, διότι εἶναι λίαν ἔντονη ἡ σχετικὴ συζήτησις εἰς τὴν Ρωσσίαν. Ἐσυγκροτήθη ἐιδικὴ Ἐπιτροπή, ἡ ὁποία ἐκπόνησε ποιμαντικῆς συστάσεις ὡς προς τὸ ἐνδεχόμενο βαπτισμοῦ τῶν παιδιῶν γεγεννημένων ἐκ τῶν παρένθετων μητέρων».

Ἐνα ἄλλο θέμα, τὸ ὁποῖο ἐθίξε στην ἀγόρευσίν του ὁ Αγιώτατος Πατριάρχης Μόσχας καὶ Πασών των Ρωσσιῶν Κύριλλος εἶναι ὁ Κανονισμὸς τῆς μελλούσης να συνέλθει Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου. Υπενθύμισε ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ Κανονισμοῦ δεν ἐτέθη ἀκόμα προς δημόσια συζήτησι. «Ἄλλωστε τὸ θέμα τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Συνόδου δεν εἶναι καθόλου τυπικό. Ἡ Σύνοδος πρέπει να ἐκφράζει σαφῶς τὴν Ὁρθόδοξον μας ἐκκλησιολογίαν, ἀκριβῶς ὅπως τὴν ἐκφράζει ἡ Θεία Λειτουργία καὶ ἡ συλλειτουργία».

Επιπλέον ἡ Ὁρθόδοξη Εκκλησία τῆς Ρωσίας τονίζει τὴν ἀνάγκη τὸ Προεδρεῖο τῆς Πανορθοδόξου Συνόδου να ἀπαρτίζεται ἀπὸ τους Προκαθημένους των κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Εκκλησιῶν με ἐπικεφαλῆς τον πρῶτον ἐξ αὐτῶν Παναγιώτατο Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, σημείωσε ὁ Πατριάρχης Κύριλλος. «Τὸ Προεδρεῖο ἀπαρτιζόμενο ἐκ τῶν Προκαθημένων πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πιστῶν καὶ τῆς ἀρχαιότητός των, θα προβάλλει ὁρατῶς τὴν ἐκκλησιολογία μας, συμφώνως προς τὴν ὁποία ἡ κάθε τοπικὴ Ἐκκλησία ἐυρισκόμενη εἰς κοινωνία μετὰ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν, ἔχει ἴσα μετ' αὐτῶν δικαιώματα», θεωρεῖ ὁ Αγιώτατος Πατριάρχης

Κύριλλος.

Ο Προκαθήμενος της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ρωσσίας εξέφρασε την λύπη του για το γεγονός ότι δεν συμμετέχουν στη Σύναξη όλοι οι Προκαθήμενοι των Εκκλησιών. «Είναι ανάγκη να εξασφαλίσωμεν τὴν συμβολὴ πασῶν τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν προπαρασκευὴ τῆς Πανορθόξου Συνόδου καὶ τότε ἡ Σύνοδος μας θα ἐκφράζει τὴν προφητικὴ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας ἀπευθυνόμενη τόσο πρὸς τοὺς οἰκείους ὅσον καὶ πρὸς τοὺς ἕξωθεν. Οἱ οἰκείοι θα πρέπει νὰ αἰσθανθοῦν τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἕξωθεν θὰ πρέπει νὰ δοῦν τὴν ζωτικὴ δύναμη τῆς Συνόδου καὶ τὸν δυναμισμό τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸν ὁποῖον τῆς προσδίδει ὁ Ἰδιος ὁ Θεός. Θα πρέπει νὰ παράσχουμε κάθε διευκόλυνση εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, προκειμένου νὰ μὴν τοῦ ἐμποδίσωμεν νὰ ἐνεργήσῃ ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ δι' ἡμῶν».

Ο Αγιώτατος Πατριάρχης Κύριλλος εισηγήθηκε τὴν συγκρότηση ανανεωμένης Γραμματείας ἐκ τῶν εκπροσώπων τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Εκκλησιῶν, ἡ οποία θὰ ἐπεξεργασθῇ τὰ σχέδια τῶν κειμένων καὶ θὰ ἐπιληφθῇ ὅλων τῶν διαδικαστικῶν θεμάτων προκειμένου νὰ παραπέμψῃ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου τῆς στὴν κρίση τῆς Διορθόξου Προπαρασκευαστικῆς Επιτροπῆς. «Ἐξασφαλισθείσης τῆς ὁμοφωνίας ὑπὸ αὐτῆς τῆς Ἐπιτροπῆς, τὰ κείμενα θὰ παραπεμφθοῦν εἰς τὴν Πανορθόδοξον Προσυνοδικὴ Διάσκεψη, ἡ ὁποία κατόπιν ἐγκρίσεως τῶν θὰ μπορέσῃ νὰ εἰσηγηθῇ τὴν ἡμερομηνία συγκλήσεως τῆς Συνόδου», ἐκλείσῃ ο Πατριάρχης Κύριλλος.

Ο Προκαθήμενος τῆς Εκκλησίας τῆς Γεωργίας στὴν ἀγόρευσίν του τόνισε ἰδιαίτερα ὅτι οἱ Οικουμενικὲς Σύνοδοι συγκαλοῦντο προκειμένου νὰ πολεμήσουν τὶς αἵρέσεις καὶ νὰ υπερασπίσουν τὴν ἀληθινὴ διδασκαλία, ὁ σκοπὸς δὲ τῆς ἀναμενόμενης Πανορθόξου Συνόδου εἶναι ἄλλος καὶ συνίσταται στὴν μαρτυρία ἐνότητος καὶ ὁμοφωνίας τῶν Ὁρθοδόξων λαῶν πρὸς τὸν ἕξωθεν κόσμον. «Γι' αὐτὸ κρίνουμε ἀναγκαῖο νὰ συγκληθῇ αὐτὴ ἡ Σύνοδος μόνο ὅταν ὅλα τὰ θέματα τῆς ἡμερήσιας διατάξεως ἐξετασθοῦν καὶ διευθετηθοῦν καθ' ὁμοφωνία καὶ ἐπὶ τῆ βάσει συμφερόντων ὅλων τῶν Εκκλησιῶν», ἀνέφερε περαίνων ὁ Αγιώτατος καὶ Μακαριώτατος Καθολικὸς Πατριάρχης πάσης Γεωργίας Ηλίας Β΄.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ του ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Ρουμανίας Δανιὴλ υπογράμμισε ὅτι ἡ Σύναξη τῶν Προκαθημένων «δεν εἶναι ἡ Πανορθόδοξη Σύνοδος, ἀλλὰ ἡ Πανορθόδοξη ἀπεικόνιση τῶν αυτοκεφάλων ἱερῶν Συνόδων, τῶν ὁποίων Πρόεδροι τυγχάνουν οἱ Προκαθήμενοι, μετέχοντες στὴ Σύναξη».

Κατόπιν κοινῆς συμφωνίας ὀρίσθηκε ἡ Συντακτικὴ Επιτροπὴ, ἡ οποία θὰ ἀναλάβῃ τὴν κατάρτιση τῶν τελικῶν κειμένων τῆς Συνάξεως. Μέλος τῆς Επιτροπῆς, τῆς ὁποίας προεδρεύει ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας Ἀναστάσιος, εἶναι καὶ ὁ Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ Ἰλαρίωνας, Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Ἐξωτερικῶν Εκκλησιαστικῶν Σχέσεων τοῦ

Πατριαρχείου Μόσχας, όπως και Ιεράρχες λοιπών κατά τόπους Ορθόδοξων Εκκλησιών.

Μια πηγή: <https://mospat.ru/gr/news/51690/>